קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 2

חודש כסלו תשפ״ג

או"ח הלכות שבת סי' רנה-רנט, סי' שיח סעיף א-ח

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן רנה

גמ' שבת דף כ. ובגבולין כדי שתאחוז עד סוף הפרק.

סימן זה עוסק בדין גזירת חיתוי במדורה, ומבואר דכל שאחזה בו האור אין בו גזירת חיתוי.

ועיין משנ"ב [ס"ק א] מה שהביא מהתו"ש שדין זה נאמר גם בהסקת תנור בית החורף, וראה בהערה דינים העולים מסימן זה.[1]

סימן רנז

גמ' שבת דף לד. אמר רבא מפני מה אמרו וכו' עד ע"ב גזירה שמא יחתה.

הקדמה לדיני הטמנה

איסור הטמנה כולל שתי גזירות חלוקות:

א) אין טומנין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, והטעם שמא ימצא את קדירתו צוננת וירתיחנה.[2] ובבין השמשות מותר כמו שמבואר במשנה [פרק במה מדליקין] ספק חשיכה ספק אינה חשיכה וכו' טומנין את החמין.[3]

ב) אין טומנין אפילו מערב שבת בדבר המוסיף הבל, והטעם גזירה שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה. [והנה כל זה הוא כשיטת רש"י ורוב הראשונים והכי קיי"ל להלכה, אולם לרבינו חננאל הרי"ף והרמב"ם יש גירסא אחרת בגמ', ולשיטתם נמצא שמותר להטמין במוסיף הבל בזמן בין השמשות אף שאסור לעשות זאת קודם ביה"ש וכן אסור לעשות זאת בשבת עצמה, וגם אין טעם האיסור של הטמנה במוסיף הבל משום שמא יחתה בגחלים אלא שמא תעלה הקדירה רתיחות. אמנם הבעה"מ הרשב"א הרא"ש והריטב"א הסיקו כגירסת רש"י ושיטתו].

ביאורים והערות

1. מדברי התו"ש למדו הגרשז"א זצ"ל והגריש"א זצ"ל [דבריהם מובאים בספר שבות יצחק על ענייני שהייה וחזרה פי"ג] שבכל אש המיועדת לחימום הבית הקלו משעה שאחזו האור בעצם, אף שלענין העמדת תבשילים על מדורה יש גזירה שמא יחתה [כמבואר ברא"ש פ"ג שבת סימן י וברשב"א ור"ן שבת דף מ], ולכן אין איסור שהייה בתנור חימום הנדלק בשבת אף שכשאשר הם נדלקים הבית עדיין קר ויש מקום לחוש לשמא יחתה, דסוף סוף כבר אחזה בהן האור. גם ברדיאטור או בהסקה מרכזית אשר החימום נעשה ע"י שהאש מחממת מים או שמן אין זה כחימום מים לשתייה או לרחיצת כלים שגזרו בו גזירת שהייה, דמים ושמן אלו כל עיקרם נועד לחימום הבית ולא גזרו בזה. וראה ביאורים ומוספים 2.

2. עיין רש"י [דף לד. ד"ה משחשיכה] שכתב דאם ירתיח בשבת את קדירתו שנצטננה נמצא מבשל בשבת. והרא"ש [פ"ג סימן יא] תמה דהא כבר נתבשלה הקדירה מבעוד יום ואין בישול אחר בישול, ותירץ דרש"י סובר דתבשיל שיש בו משקה יש בו איסור בישול אפילו שנתבשל מבעוד יום אם נצטנן.

הריטב"א [דף לט ד"ה כל שבא בחמין] כתב דטעם הגזירה הוא שמא יתן את הקדירה הצוננת בשבת ע"ג האש על מנת להרתיחה, וזה אסור מדרבנן משום דמיחזי כמבשל [והיינו איסור נתינה בתחילה]. והרא"ש כתב דיש לפרש טעם האיסור בגמ' שמא יחתה בגחלים כדי להרתיח את הקדירה, ונמצא מבעיר.

3. הראשונים נחלקו במי שקיבל עליו שבת קודם בין השמשות אם מותר לו להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל בבין השמשות. ועיין בביה"ל [סימן רסא ס"ד ד"ה אין] שהביא סתירה בדברי השו"ע, שבסימן רסא סתם לאיסור, ובסימן שצג [ס"ב] הביא בזה מחלוקת, ומשמע שם שדעתו להקל. והביה"ל הביא כמה אחרונים שחילקו בין קבלת יחיד לקבלת ציבור, שקבלת ציבור חמירא טפי, ועוד הביא דעת הגר"א שצידד להחמיר בזה, וממסקנת דבריו משמע שיש להחמיר אלא אם מצטרף עוד ספק לקולא.

טעם זה משום שמא יחתה הוא כטעם איסור שהייה, וגם כאן מסתבר שהאיסור הוא על המצב שהקדירה טמונה בשבת בדבר המוסיף הבל.[4]

<u>ההגדרה של דבר המוסיף הבל</u>

המשנה [דף מז:] מביאה את החומרים המוסיפים הבל כגון גפת מלח וסיד, ובימינו אין רגילים להטמין בהם כלל.
אמנם ההטמנה בדבר המוסיף הבל המצוייה בימינו, הוא מה שמובא בסימן זה [ס"ח] שנותן את הקדירה על גבי כירה והיא עטופה בבגדים מלמעלה, דאף שהם עצמם אינם מוסיפים הבל, מ"מ הכירה מלמטה נותנת חום והבל, ויש כאן הצטרפות של ההבל מלמטה וההטמנה מלמעלה, ונקרא הטמנה במוסיף הבל.①

<u>הטמנה בבגדים או שמיכות</u>

הטמנה בבגדים או שמיכות היא הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל שלא נאסרה אלא בשבת עצמה, ולכן מותר להטמין בהן מבעוד יום, והיינו שמסיר את הקדירה מבעוד יום מן האש ועוטפו בבגדים או שמיכות. וטעם ההיתר מבעוד יום הוא משום שעיקר החשש הוא בשעת ההטמנה שאז עלול להרתיח את הקדירה, ולכן אין כל חשש כשעושה כן מערב שבת.

<u>הטמנה במקצת</u>

בסימן רנג [ס"א] מבואר שדעת השו"ע לאסור להניח קדירה באופן שהיא נוגעת בגחלים משום שהטמנה במקצת שמה הטמנה, אמנם הרמ"א הביא דיש חולקים וסוברים דאפילו אם הקדירה נוגעת בגחלים, אם היא מגולה למעלה אין בזה איסור הטמנה, ומסיים הרמ"א דכן המנהג.[5]

ביאורים והערות

4. ולפי זה גם אם נכרי יטמין את הקדירה בדבר המוסיף הבל אין זה בגדר שבות דשבות, דחיישינן שהבעלים של הקדירה יחתו בגחלים.
5. עיקר מקורו של השו"ע דהטמנה במקצת שמה הטמנה הוא מדברי רב האי גאון [הובא בראשונים פרק כירה], שכתב שהנידון של איסור שהייה הוא כאשר הקדירה עומדת על גבי חצובה מעל האש, אבל אם היא מונחת על הגחלים הרי זה אסור בלאו הכי מטעם הטמנה, ולמד מזה הבית יוסף דהטמנה במקצת שמה הטמנה.
הב"ח [סימן רנג ס"י] כתב דיש לדחות את הראיה הזו, דיש לומר דרב האי איירי באופן שהקדירה עטופה בבגדים מלמעלה, דבזה ס"ל דאם הקדירה נוגעת מלמטה בגחלים הרי זה הטמנה אסורה כיון שכל הקדירה טמונה, אבל כשאין הקדירה עטופה בבגדים י"ל דאין בזה איסור הטמנה אפילו אם היא נוגעת בגחלים מלמטה.

ליקוט תשובות האחרונים

①<u>סיר לבישול איטי</u>

דוגמא נוספת להטמנה בדבר המוסיף הבל המצוייה בימינו היא סיר לבישול איטי, שדעת הגרש"ז זצ"ל לאיסור אם יש גופי חימום גם מהצדדים, ואפילו שהסיר מגולה מלמעלה, וטעמו דכיון שרוב הקדירה מוקפת בגופי חימום הרי היא ממש כקדירה טמונה בגחלים, ובהפסק המועט של האויר בין הקדירה לבין מכשיר החימום אינו נחשב הפסק. והטעם שאין את ההיתר של הטמנה במקצת משום שכך דרך הבישול בימות החול, ונמצא שהגילוי של הקדירה מלמעלה אינו מזיק ואינו ממעט כלל מחום התבשיל. והגרש"ז זצ"ל נתן עצה לעשות קדירה מפח שתפסיק בין קדירת החרס לבין גופי החימום באופן שיתמעט קצת החום, והוסיף דטוב שקדירה זו תהיה בולטת לחוץ וניכרת. גם דעת הגריש"א זצ"ל היתה לאסור בזה משום הטמנה כל זמן שרוב הקדירה מוקפת בגופי חימום, ונתן עצה להניח אבנים וכיוצ"ב מתחת לקדירה באופן שדפנות הקדירה יבלטו לחוץ, ושטח הדפנות הבולטות לחוץ בצירוף שטח כיסוי הקדירה יהיה גדול יותר משטח הדפנות המוקפות בגופי החימום.
דעת השבט הלוי [תשובה המובאת בספר ארחות שבת בירורים סימן ב] היא דאף שיש מקום להחמיר, מכל מקום קשה למחות ביד המקילים כיון שהקדירה מגולה למעלה, ויש לומר שגם זה חשיב כהטמנה במקצת. [ועיין עוד בארחות שבת פ"ב הערה קמט].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>להלכה:</u> המ"ב [סי' רנג ס"ק מח] פסק כהרמ"א, אבל החזו"א [סימן לז ס"ק יט] פסק כדעת האוסרים.[6]

<u>סעיף א</u>

<u>דיני מעשה שבת בהטמנה</u>

מדברי השו"ע מבואר כאן יסוד כללי בדיני מעשה שבת, דאף כאשר עשה איסור באופן שראוי לקנוס, מ"מ לא קנסוהו אלא במקום שיש שבח בתבשיל מכח איסורו, בין אם הוא שבח בחום התבשיל שהוא בגדר מצטמק ויפה לו, בין אם הוא שבח באיכות התבשיל שהיה צונן והתחמם מכח ההטמנה האסורה, אבל אם אין שבח ותוספת באיכות התבשיל וגם לא נוסף בו חום, אף שההטמנה האסורה הועילה לו שלא יצטנן, בכה"ג לא קנסוהו.[7]

<u>עבר והטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל</u>

א) דעת השו"ע שבמקום שעבר והטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל והתבשיל הושבח או התחמם, התבשיל אסור באכילה, ואין הבדל בין אם היה זה בשוגג או במזיד.

ב) דעת הרמ"א דבמזיד התבשיל אסור, אבל בשוגג אין לאסור[8]

וכתב המג"א דהיינו אם התבשיל כבר היה מבושל כל צרכו אף שהוא מצטמק ויפה לו.

<u>עבר והטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל</u>

השו"ע נקט קנם דהטמנה רק לגבי דברים המוסיפים הבל, והטעם בזה הוא שבדרך כלל הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל אינה

ביאורים והערות

ויש לדעת דאף להאוסרים הנחת הקדירה ע"ג הגחלים, מ"מ מותר להניחה על גבי פח שע"ג האש או על גבי פלטה חשמלית ואין זה בגדר הטמנה מלמטה, דרק גחלים שהם חומר שלפעמים עוטפים בהם את הקדירה חשיבי הטמנה אף כשהם מתחת לקדירה, מה שאין כן הפח והפלטה שאינם אלא כקרקע בעלמא. אמנם אם יהיה כלי העוטף את הקדירה מהצדדים ונוגע בה, הרי זה הטמנה כיון שיש כאן צורת עטיפה והטמנה בכלי זה.

6. לדעת הרמ"א המיקל יש שכתבו [הגרש"ז זצ"ל בשש"כ פ"א הערה רלג] שדוקא אם משאיר חלק חשוב מהקדירה מגולה שיש בזה הפסד משמעותי לחום הקדירה, אבל אם משאיר רק חלק קטן מגולה אין זה אלא כאילו כל הקדירה טמונה ואסור.

7. השער הציון [ס"ק ו] הביא את דברי רעק"א שדן לדייק מהמגן אברהם, שאם בשבת עצמה הטמין בדבר המוסיף הבל קנסוהו אפילו כשאין שבח חיובי רק שעומד בחמימותו בשעה ראשונה, והניח רעק"א דברים אלו בצריך עיון.

8. טעמו של הרמ"א בהיתר זה הוא משום שלמד זאת מקנס דשהייה, דגם בשהייה כששהה בשוגג במבושל כל צרכו הקלו [סימן רנג ס"א]. והטעם לדמות דיני הטמנה לשהייה הוא, שהרי טעם האיסור בשהייה ובהטמנה בדבר המוסיף הבל הוא אחד, שמא יחתה בגחלים. ועיין בבה"ל [ד"ה י"א] שהביא את קושיית התו"ש והפמ"ג על המגן אברהם למה היקל רק במבושל כל צרכו, והרי לגבי איסור שהייה היקל [סי' רנג ס"א] כחנניה דאם מבושל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו, ועיי"ש תירוצו.

והיה נראה לומר שהקולא שהרמ"א היקל בשגג והטמין במבושל כל צרכו, והקולא של תוס' והפמ"ג במבושל כמאכל בן דרוסאי הן ב' עניינים נפרדים, דהרמ"א היקל מצד דימוי קנס דהטמנה לקנס דשהייה, ומקורו בהגהות מרדכי [ריש פרק כירה], ואילו התו"ש והפמ"ג באים להקל מצד אחר, דכיון דשיטת הרשב"ם [מובאת בס"ז] היא להשוות את עיקר דיני הטמנה לדיני שהייה, דכשם ששהייה מותרת בקידרא חייתא או במבושל כ"צ כן הטמנה מותרת לכתחילה בכהאי גוונא. ולמעשה נהי דלא סמכינן על הרמ"א לעשות כן לכתחילה [עיין רמ"א ס"ז], מ"מ בדיעבד יש להקל כשיטה זו, ואפילו במבושל כמאכל בן דרוסאי, כמבואר בדיני שהייה [סימן רנג].

קנין הלכה

מראי מקומות

גורמת שבח חיובי בתבשיל, ולכן אפילו אם עבר והטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל אין קנס.[9]

סעיפים ב-ג

בזמן חז"ל היו רגילים להטמין בחומרים אשר טבעם להוסיף הבל, ואין הם מצויים בימינו, ומ"מ ישנם גם בימינו כמה אופנים של הטמנה בדבר המוסיף הבל כמו שיתבאר להלן.

ביסוי קדירה

מכסה הקדירה אינו נידון כהטמנה אפילו אם הוא נוגע באוכל, מכיון שעיקר מטרתו הוא לשמור את האוכל מפני הלכלוך. לפי"ז אם יניח בתוך הקדירה, בצמוד לאוכל, נייר אלומניום במטרה שהתבשיל לא יצטמק יתר על המידה, יהיה מותר, ואף אם מניחים מעליו את מכסה הסיר, מכיון שכל המטרה של הנייר אלומנים הוא שלא יצאו האדים, וזה לא גררע מההיתר לכסות את האוכל ע"מ לשומרו מלכלוך, ועוד שאינו מכסה את התבישל מכל צד אלא רק מלמעלה, ועיין מש;כ לקמן [ס"ח] שהמנהג להקל בזה.[10]

בקבוק טרמוס

כתב החזו"א [סי' לז ס"ק לב] שמותר ליתן בשבת מים חמים לתוך טרמוס מתרי טעמי:

א] דזה כמו פינה ממים למיחם אף שלפי רש"י אין זה שייך לנידו"ד מ"מ לפי הר"מ שטעם ההיתר הוא משום דכלי שני דינו כצונן ומותר להטמין את הצונן, ה"נ הטרמוס הוי כלי שני.

ב] הטרמוס נידון ככלי אחד, ואין זו הטמנה כשם שהנחת אוכל בתוך קדירה אינה נידונת כהטמנה, אף שהקדירה שומרת על חום התבשיל. ורק במוסיף כיסוי על הקדירה הוי הטמנה ואין זה קיים בטרמוס.

האג"מ [או"ח ח"א סי' צה] התיר מטעמא אחריתי, שבשעת נתינת המים לתוך הטרמוס ליכא הטמנה, כיון שהוא פתוח מלמעלה, ובסגירת המכסה נמי ליכא איסור שהרי מותר לכסות הקדירה לשמור את המאכל שלא ישפך או יתלכלך.

סעיפים ד-ה

משנה דף מז: במה טומנין גמ' דף מט. בזמן שהן לחין עד אחרי המשנה טומנין בכסות פירוש המשניות להר"מ דף מט. דף נא. מהמשנה עד ארתוחי קא מרתח לה.

אם פינה את התבשיל מהקדירה שנתבשל בה מותר להטמינה בדבר שאינו מוסיף הבל.

ביאורים והערות

9. אמנם עיין בביאור הלכה [ד"ה גורם] שכתב בשם הבית מאיר שלפעמים ההטמנה גורמת בישול, אם התבשיל אינו מבושל כל צרכו וההטמנה שומרת על חומו והוא ממשיך להתבשל מכח ההטמנה.

ולפי זה כתב החזו"א [סימן לז ס"ק כח] שהוא הדין בתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו, שההטמנה גורמת להמשיך את השבחת התבשיל אפילו שהיא עצמה אינה מוסיפה הבל, דסוף סוף היא גורמת שבח חיובי ויש בזה קנס גם בדיעבד.

10. דין זה מקורו ברשב"א בשם רבינו יונה, ולמד זאת מהגמרא [דף מז:] שאסור להניח קופה שטמן בה קדירה על גבי גפת של זיתים, וסובר רבינו יונה שטעם האיסור הוא דבכהאי גוונא מיקרי הטמנה בדבר המוסיף הבל, אמנם תוס' נוקטים שטעם האיסור אינו מחמת הצירוף של ההבל וההטמנה, אלא משום גזירה שמא יטמין את כל הקדירה בגפת שלמטה. ועיין שם בתוס' שכתבו שאם טמן בתוך חפירה לא גזרו זאת אף שהקרקע חמה, כיון שאין רגילות להטמין בקרקע. כמוש"כ לעיל [ס"ב], ונהי נמי שהוא מתכוין גם לשמור את חום המים מ"מ איכא היתר בזה היות והוא צריך את הכיוסי גם למטהרה אחרת.

קנין הלכה

מראי מקומות

הראשונים נחלקו בטעם ההיתר:
א) רש"י [דף נא. ד"ה לא אסרו] כתב דבכה"ג אין לגזור שמא ירתיח דהשתא אקורי מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה.
ב) הרמב"ם [פ"ד ה"ד] כתב שמכיון שהעבירו לכלי שלא נתבשל בו נצטנן [שהרי הוא בכלי שני] ואין איסור להטמין את הצונן. ולפי הרמב"ם אף אם מעביר את התבשיל לכלי אחר שלא בכוונה לצננו גם יהיה מותר.
במ"ב [ס"ק כט] וכן בשעה"צ [ס"ק ל] פסקו כדעת הרמב"ם.

<u>סעיף ז</u>

תוספות שבת דף מז: ד"ה במה.

הראשונים נחלקו אם בהטמנה נאמרו ההיתירים של שהייה, כגון קידרא חייתא או מבושל כל צרכו, שדעת רבינו תם ושאר ראשונים הוא לאסור וכן פסק השו"ע, והרמ"א נקט טעם זה עיקר.
ודעת הרשב"ם הוא שיש ללמוד הטמנה משהייה שהרי טעם שתי הגזירות הוא משום שמא יחתה בגחלים ולכן יש היתר של קידרא חייתא, או מבושל כל צרכו גם בהטמנה.
ועיין משנ"ב [ס"ק לה] שגם לדעת הרשב"ם שיש להקל, ההיתר הוא רק בטומן בדבר המוסיף הבל מבעוד יום. ולהלכה העיקר לאסור בזה.

<u>סעיף ח</u>

גמרא ריש פרק במה טומנין דף מז: איבעיא להו עד דף מח. לא מסקי הבלא. תוס' דף מח. ד"ה דזיתים. רא"ש פרק במה טומנין סימן ב.

סעיף זה כולל שני ענינים:
א) המניח קדירה טמונה בבגדים על גבי כירה הרי זה כמטמין במוסיף הבל, שההבל בא מלמטה והקדירה טמונה מלמעלה.[11] ②
ב) אם הבגדים אינם נוגעים בקדירה, כגון שהניח על הקדירה דף רחב ואחר כך כיסה בבגדים והם משתלשלים למטה בריחוק מהקדירה אין זו הטמנה.

<u>סימן רנח</u>

גמרא דף מח. רבה ורבי זירא עד אוקומי קא מוקים, תוס' ד"ה מאי. ר"ן על הרי"ף [דף כב מדפי הרי"ף] ד"ה ומקשו.

בביאור דברי הגמרא יש מחלוקת ראשונים:

ביאורים והערות

11. כתב האג"מ [או"ח ח"ד סי' עד דיני הטמנה ס"ק ג] שה"ה אם הניח צלחת עם דבר מאכל על המיחם מותר לכסותו בכיסוי אחד, שאין זה נידון כהטמנה אלא כמכסה מפני אבק ולכלוך העלולים לבא על האוכל. אבל אין לעוטפו בשכבות של נייר אלומניום וכדו' מכיון שהשכבה החיצונה אינה נחוצה לשמירת האוכל מלכלוך אלא היא לשמירת החום והוי הטמנה.

קנין הלכה

מראי מקומות

א. תוספות סוברים שהאיסור הנזכר בגמ' הוא גזירת הפשר, והוא גזירה מדין בישול שלא להניח כנגד האש דבר העלול להתבשל, אפילו שכוונתו ליטלו קודם שיתבשל.

ב. הר"ן הביא בשם רבינו יונה שהאיסור הוא גזירה מדיני הטמנה, שאף שלא אסרו להטמין את הצונן בערב שבת בדבר שאינו מוסיף הבל, מכל מקום אם מטמין דבר צונן בשבת באופן שההטמנה מחממת את הצונן הרי זה אסור, אף שאין זה נקרא דבר המוסיף הבל [כגון דבר המצטנן והולך].[12]

<u>דינים העולים מסימן זה:</u>

א) דבר המצטנן והולך אינו נקרא דבר המוסיף הבל, ולכן מותר לעטוף קדירה בבגדים וליתן אותה מבעוד יום על גבי קדירה רותחת שהוסרה מהאש, דאף שהקדירה התחתונה מחממת את התבשיל שלמעלה, מכל מקום אין זה בגדר מוסיף הבל כיון שהקדירה התחתונה מצטננת והולכת, ואם כן הרי זה בגדר הטמנה באינו מוסיף הבל המותרת מבעוד יום.

ב) אין ליתן קדירה שיש בה מאכל צונן בתוך בגדים בשבת על גבי קדירה רותחת ואפילו שהוסרה מהאש, דאף שמותר להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף הבל, כאן אסרו כיון שהקדירה הרותחת מולידה חום בקדירה העליונה, וזה נחשב להולדת חום בשבת בדרך הטמנה, שלפי דעת הר"ן בשם רבינו יונה אסור.

ג) כתב המשנ"ב [ס"ק ב] בשם האחרונים דמטעם זה אין ליתן בשבת כלי שיש בו דבר מאכל צונן בתוך כלי אחר שמילא אותו במים חמים כדי לחמם את הצונן אם כולו טמון בתוכו, דנמצא מוליד חום בשבת בדרך הטמנה. ועיין ביאורים ומוספים 6.

<u>סימן רנט</u>

גמרא דף מח. ולא בתבן עד קמ"ל. דף מט. מהמשנה טומנין בשלחין עד דף מט: ר' יוסי אומר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן. דף מט: בגיזי צמר עד דף נ. אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא. דף נא. טמן וכיסה עד דף נא: אינו נוטל ומחזיר.

סימן זה עוסק בדיני מוקצה הקשורים להטמנת הקדירות ולנטילתן מההטמנה.

העניינים בדיני מוקצה הנמצאים בסעיפים אלו הם:

א. דיני יחוד מוקצה לשימוש ע"י מחשבה או מעשה, וכן ייחוד לזמן או לעולם.

ב. דיני טלטול מן הצד וניעור מוקצה מן הקדירה באופן שלא נעשתה הקדירה בסיס לדבר האסור.

ביאורים והערות

12. ונחלקו המ"ב והחזו"א, בהבנת דינו של רבינו יונה, שהביה"ל [לעיל סי' קנז ס"ו ד"ה אפילו] למד דאנו דנים את הקדירה התחתונה כדבר המוסיף הבל קצת, ולכן אסור להטמין עליה את הכלי העליון בשבת, אך לא הוי ממש מוסיף הבל, דא"כ הוי לן למיסר אף מבעו"י. לעומתו [החזו"א סי' לז סו"ס קיז, וכן בס"ק יח ד"ה והנה] כתב שלדעתו הקדירה החמה לא חשיבא כדבר המוסיף הבל, אלא דליכא היתר בהטמנת הכלי העליון, משום דא שרינן בשבת אלא הטמנן צונן, והכא דנולד חום בכלי הוי כהטמנת חמין.

ליקוט תשובות האחרונים

② <u>הטמנה במקצת</u>

ועיין שו"ת אור לציון [ח"ב פרק יז אות י] שכתב דאף לאלו הנוהגים כדעת השו"ע ואוסרים הטמנה במקצת, אם ההטמנה נעשית באופן של כיסוי בגדים על גבי קדירה הנתונה על הכירה [כסעיף דידן] יש להקל בקדירה הנתונה מבעוד יום, שיש לצרף את דעת מהר"ם בן חביב שפסק שאין לדון זאת כהטמנה בדבר המוסיף הבל, ולכן נקט שיש להקל להטמין במקצת קדירה העומדת על גבי כירה מבעוד יום.

סימן שיח

סעיף א

הגדרת מלאכת מבשל

המשנה ברורה [ס"ק א] מביא את לשון הרמב"ם [פ"ט ה"א] שאחד המבשל את המאכל או המחמם את המים ואחד האופה את הפת הכל ענין אחד הוא, והמתיך אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת הרי זה תולדות מבשל. ומתבאר מדבריו שכל שמקשה גוף רך או מרכך גוף קשה חייב משום מבשל.

עוד מבואר מדברי הרמב"ם, שאיסור בישול נאמר לא רק באוכלין אלא אף בשאר דברים המשנים את תכונתם על ידי חום האש כגון מבשל סממנים, וכן כתב הר"מ [שם ס"ו] שהמתיך את המתכת או הממסם דונג או שעוה הרי זה תולדת מבשל וחייב.

מעשה שבת במלאכה דאורייתא

חולין דף טו. דתנן המבשל בשבת וכו' עד לאמורא צייתי.

אדם שעבר ובישל בשבת קנסוהו חכמים שלא יהנה מהמלאכה, ונחלקו התנאים [ב"ק דף עא. וכתובות דף לד.] בדיני הקנס, שרבי מאיר סובר שאם בישל בשוגג מותר התבשיל באכילה אף בשבת עצמה, ואם בישל במזיד אסור התבשיל באכילה בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת, ורבי יהודה סובר שאם בישל בשוגג אסור התבשיל באכילה בשבת עצמה בין לו בין לאחרים, ולמוצאי שבת מותר התבשיל באכילה, ואם בישל במזיד אסור למבשל עצמו לאכול את התבשיל עולמית ולאחרים מותר התבשיל באכילה במוצאי שבת.

והראשונים נחלקו איך פוסקים להלכה:

א. הרי"ף [דף יז.] והרמב"ם [פ"ו הכ"ג] פסקו כרבי יהודה וכן פסק השו"ע, והרמ"א לא חלק בזה.

ב. תוספות [חולין דף טו. ד"ה מורי] פסקו כרבי מאיר, וכן פסק הגר"א,[13] וכתב המשנה ברורה [ס"ק ז] דבמקום הצורך יש לסמוך על הגר"א לענין בישול בשוגג.[14]

ביאורים והערות

13. בביאור הגר"א [ריש הסימן] האריך בזה ופסק כרבי מאיר. עוד מבואר בדבריו שלענין שוגג אף לדעת המחבר דפסק כרבי יהודה, מכל מקום מודה דבמלאכה דרבנן לא גזרו.

14. מדברי המשנה ברורה מבואר שלא היקל במקום הצורך אלא לשוגג ולא למזיד. ועיין בשעה"צ [סימן שלט ס"ק כד] שהביא שהגר"א פסק כרבי מאיר אף לענין מעשה שבת במזיד, וצירף שיטה זו לנידון קנס דמעשה שבת בדרבנן שלא לאסור עולמית.

ליקוט תשובות האחרונים

③ההגדרה של מקום הצורך

בהגדרה של מקום הצורך עיין בספר מאור השבת [ח"א סי"ח הערה יז*]. עוד הובא שם הוראת הגרש"ז זצ"ל והגריש"א זצ"ל שאף באופן שמכח הקנס ייאסר עליו התבשיל העיקרי של סעודת השבת, אפילו הכי אין זה נקרא מקום הצורך כל עוד שיוכל לאכול די צרכו ממאכלים אחרים.

קנין הלכה

מראי מקומות

ונמצא שלענין מעשה שבת למלאכה דאורייתא, במזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למוצאי שבת, ובשוגג אסור בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת, ובמקום הצורך מיקל המשנה ברורה לאכול גם בשבת עצמה.③

<u>מעשה שבת במלאכה דרבנן</u>

א. במזיד: כתב הרמב"ם [פכ"ג ה"ח] שאם עישר או הטביל כלים בשבת במזיד אסור לאכול את המאכל או להשתמש בכלי עד מוצאי שבת. מבואר מדבריו שלמוצאי שבת מותר גם לו עצמו ואין בזה קנס לעולם.[15]

ב. בשוגג: כתב הרמב"ם [שם] שאם עישר פירות או הטביל כלים בשבת מותר לאוכלם ולהשתמש בהם, וכן הביא הביאור הלכה [ד"ה המבשל] בשם הגר"א והחיי אדם.[16]

<u>מעשה שבת במלאכת הוצאה</u>

הראשונים נחלקו אם יש קנס דמעשה שבת במלאכה הוצאה, מכיון שלא נעשה שינוי בגוף החפץ אלא רק העבירוהו מרשות לרשות.

א. תוספות [עירובין דף מא: ד"ה לא] והרשב"א [שם וכן עבודת הקודש שער ה סכ"ד] והריטב"א [שם בתירוץ ראשון] סוברים דיש קנס גם במלאכת הוצאה.

ב. רבינו יונה [מובא ברשב"א שבת דף קל וברי טב"א עירובין שם בתירוץ הב'] סובר דלא נאסר מעשה שבת אלא בחפץ שנשתנה ע"י המלאכה, ולכן אין קנס דמעשה שבת בהוצאה.

ג. עיין בהערה דעת הרמב"ם.[17]

<u>להלכה:</u> הביאור הלכה [ד"ה אחת] הביא את החיי אדם [כלל ט סי"א] שמן הדין יש להקל בדיעבד בשוגג במלאכת הוצאה, אולם למעשה כתב דיש להחמיר בכל איסורי תורה כמו במלאכת בישול.

ביאורים והערות

15. הביאור הלכה [ד"ה המבשל] כתב לתמוה על זה שלא מצאנו חילוק במעשה שבת בין דאורייתא לדרבנן אלא לענין שוגג, שבדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד, אבל במזיד לכאורה אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן, ואם כן למה נקט הרמב"ם במעשר פירות ומטביל כלים במזיד דלמוצאי שבת מותר אף לו לעצמו.

16. ברמב"ן [מלחמות דף יז. בדפי הרי"ף] מבואר דלמאי דקיי"ל כר' יהודה דהתבשיל אסור אף בשבת, הכי נמי במלאכות דרבנן. [והגר"א תמה עליו מסוגיית הגמרא גיטין דף נד]. ועיין עוד במג"א [סי' רנג ס"ק יא] שכתב דלמאי דקיי"ל כר' יהודה יש לאסור שוגג באיסור חזרה, וכן הסיק הפמ"ג [מ"ז ס"ק ב] אחרי שציין לדברי המג"א שיש לאסור שוגג במלאכות דרבנן.

ועיין בחזו"א [סימן לז ס"ק כד ד"ה ואמנם וד"ה עוד] דמשמע שגם הוא סובר לדינא שיש לאסור שוגג באיסורים דרבנן, והטעם משום שהשבותים כלולים באיסור המלאכות, א"נ משום הגזירה המובאת בגמ' [דף לח], וס"ל דבכלל הגזירה כל מלאכות דרבנן שנמצאו חשודים עליהם.

17. הרמב"ם [פ"ו הכ"ד] כתב וז"ל פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו בשבת שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נשתנו, במזיד לא יאכלו עד מוצאי שבת, והבין החיי אדם בדעתו שלענין מעשה שבת בשוגג אין קנס כיון שהפירות לא השתנו. [ולא ביאר למה בשלא חזרו הפירות למקומם הם אסורים].

עוד ציין החיי אדם לדברי השו"ע [סימן תה ס"ט] דביצאו הפירות בשוגג הרי הם מותרים אף כשהן חוץ לתחומם ולא חזרו לתחומם, על סמך הרמב"ם הנ"ל, והשו"ע פסק כהח"א שמעיקר הדין יש להקל גם במלאכת הוצאה שנעשתה בשוגג, אך לענין מעשה כתב להחמיר.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>הנוטע בשבת</u>

הביאור הלכה [סוף ד"ה אחת] הביא את הגמרא [גיטין דף נג:] שהנוטע בשבת חייב לעקור את הנטיעה, שזה ולפי מה שפסק המחבר כרבי יהודה שקנסו אף בשוגג בבישול.

ונמצא שדין הנוטע בשבת שונה מהמבשל בשבת, שבנוטע חייב לעקור את הנטיעה, משא"כ בבישול מותר לאחרים לאכול אחר השבת.

וכתב הביה"ל שטעם הדבר הוא משום שבנטיעה אם נאסור רק לשבת זו לא מינכר הקנס, שהרי בלאו הכי אי אפשר ליהנות מנטיעה זו בשבת.[18]

<u>איסור מעשה שבת בדבר שנחלקו בו הפוסקים</u>

בנעשתה בשבת מלאכה שנחלקו בה הפוסקים אם היא מותרת או אסורה, מותר ליהנות ממנה גם בשבת עצמה מכיון שכל איסור מעשה שבת הוא מדרבנן וספק דרבנן לקולא.[19]

דוגמאות להיתר זה:

א) בישול אחר אפיה נחלקו בזה הפוסקים ולכן בדיעבד לא אוסרים את הבישול.

ב) אם הוסיף בישול במאכל שהתבשל בערב שבת כמאכל בן דרוסאי, כתב המשנה ברורה [ס"ק כז] שבדיעבד אין לאסור.

<u>סעיף ב</u>

גמרא חולין דף טו. אמר רב נחמן בר יצחק עד דף טו: גזירה שמא ירבה בשבילו.

עיקרו של סעיף זה עוסק בגזירה שמא ירבה בשבילו הנאמרת לענין המבשל לחולה ולא לענין השוחט לחולה.

מלבד זה כלולים בסעיף זה דינים בהלכות מוקצה.

א) בהמה שנשחטה בשבת לחולה אינה מוקצה אף אם לא היה חולה מבעוד יום, ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, דקיי"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה אלא היכי דדחייה בידים [משנה ברורה ס"ק ח].[20]

ב) הרמ"א הביא בשם הארחות חיים שפרי שנקציץ מן המחובר הוי מוקצה משום שגדל והולך בשבת, והמשנה ברורה [ס"ק טז]

ביאורים והערות

18. המנחת שלמה [ח"א סוף סימן ה] הסתפק אם קנס זה דנטיעה נאמר גם במי שבנה בשבת באופן שלא נגמרה מלאכתו בשבת, האם נחייבו לסתור מה שבנה כמו שחייבוהו לעקור מה שנטע.

19. המ"ב [סק"ב] הביא מהפמ"ג [א"א ס"ק י] להקל בזה מטעם ספק דרבנן לקולא. אמנם עיין בפמ"ג [סימן רנד א"א ס"ק יא] שכתב וז"ל המורה צריך לעיין בזה מי הם החולקים, ומשמע שלא בכל דבר שיש בו דיעה להקל מקילין לענין מעשה שבת.

והנה המ"ב [ס"ק ב] ציין לדברי המג"א [ס"ק לב] שאסר בדיעבד מאכל שעירו עליו מכלי ראשון, והקשה המ"ב דהפוסקים נחלקו בעירוי אם שרי אם לאו ולמה אסרינן בדיעבד. ואולי משום שרוב הפוסקים אוסרים עירוי, ולכן לא חשיב כל כך ספק, וכדמצינו בפמ"ג יו"ד [סימן סח מ"ז סק"ט ד"ה הדין הג'] שכתב שאין לצרף ספק דעירוי לספק ספיקא.

ולענין מלאכה שנעשתה בבין השמשות, עיין משנה ברורה [סי' רסא ס"ק ו] שהביא בשם הפמ"ג שיש בזה איסור מעשה שבת.

20. עיין בגר"א שהאריך בדין זה. ובסימן שכד [ס"ז] הביא המחבר דין נוסף בענין זה בדין בהמה שמתה בשבת. ועיין במ"ב [שם ס"ק יז] שהאליהו רבה והגר"א פקפקו בזה, די"ל דאף בלי דחייה בידים אסור כל שהבהמה היתה בריאה ולא היתה דעתו מבעוד יום כלל שתמות.

קנין הלכה

מראי מקומות

הביא את המגן אברהם שהקשה דלבטל הגידולים בעיקר שהוא הרוב של היתר ויהא מותר לבריא כשנחלה מבעוד יום, וכן צידד הגר"א להלכה.

בנוסף לזה מובא בבית יוסף דין ריבוי בשיעורין שנחלקו בו הרשב"א והר"ן.
דעת הרשב"א [חולין דף טו: ד"ה המבשל] שריבוי בשיעורין אסור מדרבנן, אבל דעת הר"ן [ביצה דף ט: ד"ה ומיהא] שאסור מהתורה.
ועיין במ"ב [ס"ק יג] שמצדד דהעיקר הוא שיש בזה איסור תורה.

סעיף ג

גמרא דף לט. ולא יפקעינה בסודרין עד לא גזרינן.

סעיף זה עוסק בענין בישול באור ותולדותיה ובחמה ותולדותיה.
בטעם הא דמותר לבשל בחמה, כתב רש"י [ד"ה דשרי] משום שאין דרך בישולו בכך.④.

סעיף ד

בסעיף זה כלולים כמה נושאים יסודיים בדיני בישול.

בישול אחר בישול

איתא במשנה [דף קמה:] כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת.
ומשמע מדברי רש"י דכשנתבשל לפני שבת דוקא הוא דשרי לשרותו בשבת.
ועיין ברמב"ם [פ"ט ה"ג] שהמבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צורכו פטור, ובפב"ב [ה"ח] כתב שדבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אף על פי שעכשיו צונן מותר לשרותו בחמין בשבת.
מבואר מדבריו דאפילו לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי, אבל מכיון שנשרה במים רותחים חשיב כמבושל לענין שלא ייחשב כמבשל בשבת כששורה אותו בשבת בחמין, דהיינו דהרמב"ם סובר דאין מלאכת בישול בדבר שכבר נתבשל מערב שבת, אבל אסור מדרבנן ליתנו על גבי האש.[21]

בישול אחר בישול בדבר לח שנתבשל ונצטנן

איתא ברש"י [דף לד. ד"ה משחשיכה] שהטעם דאין טומנין בגפת וכו' גזירה שמא ימצא קדירתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת.

ביאורים והערות

21. ולכאורה טעם האיסור על גבי האש ממש הוא משום דנראה כמבשל, או משום הגזירה של חזרה לכירה, שבכללה אסור ליתן בתחילה תבשילים על גבי האש או הכירה.

ליקוט תשובות האחרונים

④**בישול מיקרוגל**

לפי דברי רש"י אלו כתב האגרות משה [או"ח ח"ג סי' נב] דאסור מן התורה לבשל במיקרוגל אף שאין כאן אש או תולדת אש, דמ"מ דרך בני אדם לבשל בו. [ועיין במנחת שלמה סי' יב הערה 4].

קנין הלכה

מראי מקומות

עיין ברא"ש [פ"ג סוס"י י וסימן יא] שלמד בדעת רש"י שבדבר שיש בו משקה אם נתבשל ונצטנן יש בו משום בישול, משום שבדבר לח עיקר הבישול הוא חומו וכשנצטנן הרי נתבטל הבישול הראשון, וכשחוזר ומחממו הרי הוא מבשלו עתה מחדש, מה שאין כן בדבר יבש הבישול השני אינו מחדש שינוי בגוף המאכל שהרי כבר נתבשל, ועל זה נאמר [משנה דף קמה:] אין בישול אחר בישול. וכן נקט הרא"ש להלכה וכן הוא דעת הטור כאן.

ברשב"א [דף מ: ד"ה מביא] מבואר שאפילו במים שנתבשלו ונצטננו אין בישול אחר בישול, וכן דעת הר"ן [דף יט. בדפי הרי"ף ד"ה תנו רבנן] והריטב"א [דף לט.].

<u>להלכה:</u> השו"ע כתב כדעת רש"י והרא"ש דיש איסור בישול אחר בישול בלח שנצטנן,[22] אבל הרמ"א [סט"ו] כתב דנהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי.[23]

<u>איסור בישול בדבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי</u>

הראשונים נחלקו אם יש מלאכת בישול בדבר שכבר התבשל מערב שבת כמאב"ד והאדם הוסיף לבשלו:

א. דעת הרמב"ם [פ"ט ה"ג] שיש בזה איסור בישול וכן דעת האו"ז והריב"ש [עיין ביה"ל ד"ה אפילו].[24]

ב. דעת הרמב"ן, הרא"ש והר"ן [דף לט:] שאין איסור בישול לאחר שהמאכל התבשל כמאב"ד, וכן דעת הרשב"א [דף יח.]

<u>להלכה</u>: השו"ע פסק כדברי הרמב"ם דיש בזה איסור בישול, אמנם לענין דיעבד עיין משנה ברורה [ס"ק כז] אם עבר ובישל אין בזה קנס דמעשה שבת כיון שעיקר האיסור בזה שנוי במחלוקת הראשונים.

ולפי זה אין היתר להחזיר אל האש קדירה שהתבשיל שבתוכה או חלק ממנו לא נתבשל כל צרכו, ורק אם נתבשל כל צרכו לפי תנאי היתר חזרה [שנתבארו בסימן רנג] מותר להחזיר, אפילו אם מצטמק ויפה לו שבזה אין בו איסור כלל [כמבואר בדברי המ"ב].[25]

ביאורים והערות

22. לענין הגדרת "נצטנן" בדעת השו"ע, עיין משנה ברורה [ס"ק כד] דכל שאין היד סולדת בו הוי בגדר נצטנן אף שהוא עדיין חם קצת. ועיין בביאור הלכה [ד"ה אם נצטנן] שהביא בשם הפמ"ג דהוא הדין אם הורק התבשיל לכלי שני דהוי כנצטנן [לדעת השו"ע], אף אם עדיין היד סולדת בו.

23. המגן אברהם [סימן רנג ס"ק לז] והפמ"ג [שם] נקטו בדעת הרמ"א שאם נצטנן לגמרי יש בזה איסור תורה, וכן משמע בגר"ז [סימן רנג סכ"ה]. והחזו"א [סימן לז ס"ק יג] כתב שהרמ"א נקט לעיקר שאין בישול אחר בישול אף אם נצטנן לגמרי, ורק בתורת חומרא החמיר אם נצטנן לגמרי, וכעין זה כתב הפמ"ג [א"א כאן ס"ק לט].

לענין שיעור החום מה נקרא לא נצטנן לגמרי, עיין גר"ז [ס"ט] שכתב דהיינו שראוי עדיין לאכול מחמת חמימותו, וכעין זה כתב הפמ"ג [א"א ס"ק לט], והיינו מה שאדם המעוניין בתבשיל חם אוכלו בתורת חם.

24. וכתב המ"ב [ס"ק כו] והשעה"צ [ס"ק לז] שברמב"ם מוכח שזה איסור תורה וכן משמע מהגר"א.

25. <u>תוספת עיון</u>

האחרונים דנו לגבי מים אם יש גם כן שני שלבים במלאכת הבישול, ובספר שביתת השבת [באר רחובות סוס"ק יד] הביא מהחידושים המיוחסים לר"ן [דף לז.] דמשמע דכשהגיעו המים לשיעור יד סולדת, הוי כתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי ועדיין יש בזה איסור בישול עד שיחסרו. [ונראה שכוונתו להשיטות שכאשר המים מעלים אדים אז הם נידונים כמבושלים כל צרכם]. וכ"כ האגלי טל [השמטות].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>עירוי ושרייה בכלי שני</u>

מותר לערות מכלי שני על אוכלין שאינם מבושלים, פרט לשני סוגי דגים מלוחים הנזכרים בסעיף זה אשר עירוי זה מכלי שני הוא גמר מלאכתן והוי בישול.

עיין תום' [דף לט. ד"ה כל בתירוץ הראשון] שכתבו שיש איסור דרבנן לשרות מאכל בלתי מבושל בכלי שני משום דמיחזי כמבשל, והובאו דבריהם להלכה במגן אברהם [ס"ק טו] ובמ"ב [ס"ק לד].[26]

<u>סעיף ה</u>

בסעיף זה יש שני נושאים עיקריים:

א) בישול אחר אפייה.

ב) קלי הבישול.

א. <u>בישול אחר אפייה</u>

עיין בטור וב"י שהביאו מהיראים [דף קלד] דיש איסור בישול אחר אפייה וצלייה, והסמ"ג [לאוין סה] גם הביא את דבריו.

לפי"ז כתב היראים שאין לשרות פת ברותחין, משום שהם מבשלים אותה. [והוסיף דזה אסור אף בכלי שני, דיש לחוש שהפת דרכה להתבשל].

המרדכי הביא את דברי היראים, וגם את דברי הראבי"ה [סימן קצז עמוד 256] שדחה את דבריו מכח סוגיית הגמרא [ברכות דף לח:], וכתב ע"ז הבית יוסף שקושיית הראבי"ה חזקה.

<u>להלכה</u>: המחבר והרמ"א הביאו את שתי השיטות, וסיים הרמ"א דנהגו להזהר לכתחילה שלא לשרות פת אפילו בכלי שני.[27] ולפי"ז כתב המג"א [ס"ק יז] והביאו המשנה ברורה [ס"ק מא] דהוא הדין דיש לחוש דיש צלי אחר בישול, ואין ליתן דבר שנתבשל אצל האש בלי רוטב, וכן אין ליתנו בכל מקום שיוכל להצלות מחום התנור.[28]

ב. <u>קלי הבישול</u>

גמרא דף מב: סבר רב יוסף למימר מלח וכו' עד צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא.

ביאורים והערות

26. וזה אף באופן שאין חששות אחרים לגבי כלי שני [כגון חשש קלי הבישול, אי נמי חשש יד נכוית, שיבואר בסעיף ה], מ"מ יש איסור דרבנן משום מיחזי כמבשל.

27. לא נתפרש להדיא במחבר אם היש מתירין שהביא היינו שיטת הראבי"ה שנחלק על כל עיקר חומרת היראים דיש בישול אחר אפייה, או שיטת הטור שנחלק על היראים רק במה שאסר בכלי שני. והרמ"א הוסיף על דברי המחבר דיש מתירין את התיבות "בכלי שני", ואח"כ הביא די"א אפילו בכלי ראשון שרי. ועיין מג"א [ס"ק יט] ובגר"א וכן במ"ב [ס"ק מג] שכתבו על היש מתירין דהוא מטעם דכלי שני אינו מבשל, ולפי זה נמצא לכאורה שהמחבר לא העתיק כלל את דעת הראבי"ה שהתיר אף בכלי ראשון.

אמנם יתכן שהם ביארו את לשון המחבר המורכבת ביחד עם דברי הרמ"א דהיינו יש מתירין בכלי שני, אך המחבר עצמו התכוין בהביאו את היש מתירין לדעת הראבי"ה, וכן כתב הפמ"ג [ס"ק יט] והבאר הגולה [אות כ].

28. עיין לקמן [סעיף טו] שהמחבר התיר לתת דבר מבושל כל צרכו כנגד האש, והביאור הלכה [ד"ה והוא] הביא דהאחרונים תמהו דהוי צלי אחר בישול ויש לאוסרו. וכתב החזו"א [סי' לז ס"ק יד] די"ל דבסעיף טו מירי באופן שאין האש שולטת ממש בבשר, אלא רק מחממת ומייבשת אותו קצת ואינה נותנת בו טעם צלי. עוד כתב החזון איש דאם נותן את הבשר כנגד האש כשהוא בתוך כלי והוי כעין צלי קדר [צלי הנעשה בתוך קדירה], אפשר דאין זה נחשב כצלי לענין הלכה זו של צלי אחר בישול.

קנין הלכה

מראי מקומות

היראים כתב דיש ליזהר מליתן פת אף בכלי שני כדחזינן גבי מליח, דלפי חד לישנא מתבשל אף בכלי שני, והטור חולק וס"ל דלא נראה לאסור בכלי שני.

עיין רמ"א שכתב דנהגו להזהר לכתחילה שלא ליתן פת אף בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו. ולפי זה כתב המג"א [ס"ק יח] דהוא הדין דבשאר דברים צריך לחוש שמא הם מקלי הבישול ואין ליתנן בכלי שני, והובאו דבריו במ"ב [ס"ק מב].[29] ⑤

<u>קלי הבישול בכלי שלישי</u>

עיין פרי מגדים [א"א ס"ק לה] שמצדד להקל ליתן פת בכלי שלישי, והעתיקו המשנה ברורה [ס"ק מז].[30]

<u>יד נכוית בו</u>

החיי אדם [כלל כ ס"ד] כתב דמשקה הנמצא בכלי שני מבשל כל זמן שהיד נכוית בו, והמשנה ברורה [ס"ק מח וכן בסימן שיט ביאור הלכה סד"ה חייב] הביא את דבריו.

מקורו של החיי"א הוא ברמב"ם הלכות מעשר [פ"ג הט"ו] לגבי שמן שניתן לתוך כלי שני שהיד נכוית בו שהוא מתבשל בתוכו [הנפק"מ היא לענין קביעות מעשר].[31]

<u>סעיף ו</u>

בדברי המשנה ברורה [ס"ק נא] מבואר חידוש בדיני הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת, דאף דאסור להטמין בשבת עצמה,

ביאורים והערות

29. אמנם יש דברים המבוארים בגמרא להדיא דמותרים בכלי שני כגון מים ושמן [דף מ] ותבלין [משנה דף מב.] וכן כתב בשער הציון [ס"ק סח].

ומרן החזו"א [סימן נב ס"ק יט] כתב דבסתמא אין לנו לחוש משום קלי הבישול אלא רק בדברים שעינינו רואות שהם קלים להתבשל כגון פת או ביצה שאינה מבושלת.

30. החזון איש [סימן נב סקי"ט] כתב דמעיקר הדין אין מקום לחלק בין כלי שני לכלי שלישי, ולכן לגבי דברים המבוארים בגמרא דחשיבי קלי הבישול כגון מליח הישן, או מלח לחד לישנא אין ליתנם אף בכלי שלישי כל זמן שהיד סולדת בו. אמנם לענין דברים שרק מחמת חומרא אנו חוששים שהם מקלי הבישול מודה גם החזו"א להיתר כיון שלא נתקבלה חומרא זו אלא לענין כלי שני ולא לענין כלי שלישי, ולכן מתיר החזו"א ליתן פת בכלי שלישי.

ובספר יראים שם מבואר דאין חילוק בין כלי שני לשלישי, והוא אוסר ליתן פת, וה"ה שאר דברים שחוששין להם שהם קלי הבישול, אף בכלי שלישי.

<u>תוספת עיון</u>

ולענין נתינת עלי תה בכלי שלישי עיין בספר ערוך השולחן סי' שיח סעיף כח שאסר מטעם חשש קלי הבישול [וכ"כ בספר שש"כ פ"א סנ"ז] ובשו"ת אג"מ ח"ד סי' עד ס"ק טו כתב דמקילים בעלי תה בכלי שלישי.

ליקוט תשובות האחרונים

⑤<u>נתינת חלב בכלי שני</u>

בשו"ת מנחת יצחק [ח"ה סימן קכז סק"ה] כתב שמותר לשים חלב מפוסטר בכלי שני אם אין היד נכוית בו, וטעמו משום שהגר"ז [סי"ב] סובר דכשם שמים ושמן אינם מתבשלים בכלי שני כן חלב ושאר משקין, וכן יש לצרף לזה את הפיסטור שאפשר שנחשב לבישול.

ועיין בשמירת שבת כהלכתה [פרק א סעיף סא והערה קעט] בשם הגרש"ז זצ"ל.

31. החזון איש [סימן נב ס"ק יט] כתב דמדברי כל הפוסקים שלא הביאו איסור זה של יד נכוית בו נראה שאינם סוברים זאת, אמנם מכל מקום קשה להקל באיסור דאורייתא. ועיין שם דהסיק דאין להחמיר אלא בכלי שני ולא בכלי שלישי.

קנין הלכה

מראי מקומות

מכל מקום אם יש קדירה טמונה בדבר שאינו מוסיף הבל מבעוד יום ונתגלתה בשבת, מותר ליתן כלי נוסף שבו דבר חם על גבי אותה קדירה, ולהחזיר את ההטמנה באופן ששני הכלים יהיו טמונים בו.[32]

<u>סעיפים ז-ח</u>

בסעיפים אלה נתבאר דין נתינה בתחילה על גבי קדירת אוכלין העומדת על גבי האש.

להלכה קיי"ל דכל שאין בזה איסור בישול הרי זה מותר, [33] ואין בו גזירה דרבנן של נתינה בתחילה כיון שהקדירה מפסקת, וכבר נתבאר [דין זה] לעיל בסי' רנ"ג ס"ה.

<u>דבר גוש המונח בכלי שני</u>

המגן אברהם [ס"ק מה] הביא פוסקים [ביו"ד] הסוברים שדבר גוש רותח מבשל גם כשהוא מונח בכלי שני, והעתיקו המשנ"ב [ס"ק סה].

הפוסקים ביו"ד נחלקו בדין זה:

א) הרש"ל [ים של שלמה חולין פ"ח סימן עא] ס"ל שדבר גוש דינו ככלי ראשון,[34] וכן פסקו הש"ך [סימן קה ס"ק ח] והמג"א [ס"ק מה] והחיי אדם [כלל כ ס"ה], והביאו המ"ב [ס"ק סה].

ב) הדרכי משה [סימן קה ס"ק ב] והגר"א [ס"ק יז] חלקו על עיקר החומרא דדבר גוש. ⑥

ביאורים והערות

32. ועיין בשער הציון [ס"ק עה] שמקורו בדברי הר"ן [ריש פרק טומנין], והחזון איש [סימן לז ס"ק יז] חלק על היתר זה וכתב שאין מדברי הר"ן ראיה לחידוש זה.

33. כגון שהתבשיל שנותן עתה כבר נתבשל כל צרכו מערב שבת, ואם הוא דבר שיש בו רוטב צ"ל שלא נצטנן, וכדין בישול אחר בישול בדבר לח [שנתבאר לעיל ס"ד].

34. <u>תוספת עיון</u>

בדעת הים של שלמה דס"ל שדבר גוש דינו ככלי ראשון, רבו האחרונים הסוברים שזה רק לענין הבליעה והפליטה של איסורים ולא לענין בישול, ועיין במנחת יעקב על התורת חטאת [כלל סא] והחוות דעת [סימן צא ס"ק ה].

אמנם מהמקורות שציין הגר"א מוכח דס"ל שדברי הים של שלמה נאמרים גם לענין בישול, וכן דעת המג"א [הנ"ל], וכן נקט הנשמת אדם [כלל כ ס"ק ג].

ליקוט תשובות האחרונים

⑥ <u>נתינת קטשופ על דבר גוש</u>

האגרות משה [או"ח ח"ד סימן עד ס"ק ה] כתב שדבר גוש בכלי שני הוא רק בגדר חומרא, ולכן מותר לשים דבר לח [כגון קטשופ נוזלי] שהתבשל והצטנן על גבי דבר גוש רותח בכלי שני, וכיון שדין בישול בלח שנצטנן שנוי במחלוקת אין צריך להחמיר בדבר גוש.

קנין הלכה

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' רנה - רנט, שיח עד סעיף ח

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סימן רנה</u>

א. באיזה אופן צריך להכין מדורת אש לפני שבת כדי שיוכל בשבת להתחמם כנגדה ולהשתמש לאורה, ומה הטעם;

1) במדורה של עצים?

2) בפחמין ובמדורה של זפת ושל גפרית?

3) במדורה של קנים ושל גרעיני תמרים?

<u>סימן רנו</u>

ב. כמה זמן לפני כניסת השבת צריכים להפסיק ממלאכה ולהכין עצמם לשבת;

1) כל בני העיר?

2) בעלי מלאכות?

3) בעלי חנויות?

<u>סימן רנז סעיף א</u>

ג. בזמנים דלהלן, האם מותר להטמין בדבר המוסיף הבל או בדבר שאינו מוסיף הבל, ומה הטעם;

1) מבעוד יום?

2) בספק חשיכה?

3) בשבת?

ד. 1) הטמין מבעוד יום לצורך הלילה בדבר המוסיף הבל, בשוגג או במזיד, האם מותר לאכלו, ומה הטעם - כשנתבשל כל צרכו לפני השבת וכשנגמר בישולו בשבת?

2) הטמין מבעוד יום לצורך מחר בדבר המוסיף הבל, האם מותר לאכלו ומה הטעם?

3) הטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, האם מותר לאכלו, ומה הטעם?

<u>סעיף ד</u>

ה. הטמין מערב שבת קדירה מבושלת כל צרכה בדבר שאינו מוסיף הבל;

1) האם מותר לכסותו שוב אם נתגלה מבעוד יום או אם נתגלה משחשיכה?

2) והאם מותר לגלותו בידים - מבעוד יום או משחשיכה - כדי לכסותו משתחשך?

3) והאם מותר להוסיף עליו בשבת?

4) והאם מותר להחליפו בכיסוי אחר?

ו. ומה הדין בכל הנ"ל כשהטמין קדירה שלא נתבשלה כל צרכה?

<u>סעיף ה</u>

ז. 1) תבשיל שפינהו מקדירה שנתבשל בה לקדירה אחרת, האם מותר להטמינו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל?
2) ומה הדין אם אח"כ חזר ועירה אותו לכלי הראשון שהיה בו?
3) ואם הוא בכלי ראשון ונתקרר עד שאין היד סולדת בו, האם מותר להטמינו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל?

<u>סעיף ו</u>

ח. 1) האם מותר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל?
2) האם מותר להטמין צונן גמור מבעוד יום בדבר המוסיף הבל, בחול, על גבי קומקום מים חמים?
3) האם מותר להטמין צונן גמור בשבת בדבר המוסיף הבל, בחול, על גבי קומקום מים חמים?

ט. באר מה דין הטמנה מבעוד יום בדבר המוסיף הבל, לכתחילה ובדיעבד;
1) בחי לגמרי?
2) בנתבשל כמאכל בן דרוסאי?
3) בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו?
4) בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו?

י. קדירה המונחת על גבי כירה או על גבי כופח באיזה אופן מותר לכסותה בבגדים, ומה הטעם;
1) כשיש אש בתוך הכירה או בתוך הכופח?
2) כשאין אש בתוך הכירה או בתוך הכופח?

יא. הטמנה בתנורים שלנו;
1) באיזה אופן מותר להטמין [בשר, פשטיד"א, מיני קטניות, מיני בצק] אע"פ שאינה גרופה וקטומה?
2) האם צריך ליזהר ששולי הקדירה לא יגעו בגחלים?
3) האם מותר להעמיד הקדירה אצל דפנות התנור?
4) והאם מותר להטמין בתנור טוח בטיט באופן שהקדירה מסובבת בגחלים מכל צד?

<u>סימן רנח</u>

יב. 1) האם מותר להניח מבעוד יום דבר קר על קדירה חמה שאינה עומדת על גבי האש?
2) והאם מותר לכסותם בבגדים?
3) האם מותר להניח מבעוד יום דבר קר על קדירה חמה שעומדת על גבי האש?
4) והאם מותר לכסותם בבגדים?
5) האם מותר להניח בשבת דבר קר על קדירה חמה, כשיכול להגיע ליד סולדת בו או שאינו יכול להגיע לכך, כשהקדירה מכוסה בבגדים וכשאינה מכוסה?

יג. 1) האם מותר להכניס בשבת בקבוק עם משקה צונן - כולו או מקצתו - לתוך כלי עם מים חמים, להפיג צינתו או כדי שיתחמם, כשיכול להגיע ליד סולדת בו?
2) ומה הדין כשאינו יכול להגיע ליד סולדת בו?
3) והאם יש נפק"מ בין זמן מועט לזמן מרובה?

<u>סימן רנט סעיף א</u>

יד. הטמין קדירה בדברים ובאופנים דלהלן, האם מותר לטלטלן בשבת, ומה הטעם;

1) הטמין במוכין דרך מקרה?

2) הטמין במוכין שיחדן מערב שבת?

3) הטמין במוכין שרגיל להטמין בהם?

4) הטמין בגיזי צמר שאינם עומדים לסחורה?

5) הטמין בגיזי צמר שנתנם לאוצר לסחורה?

6) ומה יעשה באופנים הנ"ל כשאסור לטלטלם?

<u>סעיף ב</u>

טו. 1) אבנים ולבנים שנותנים סביב הקדירה - האם מותר לטלטלן בשבת - כשייחדם וכשלא ייחדם?

2) אבנים ולבנים העומדים על גבי הכירה תמיד, האם מותר לטלטלם, ומה הטעם?

3) עצים העומדים להסקה - שסתם בהם פי התנור - האם מותר לטלטלם, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

טז. קדירה שהטמינו אותה מערב שבת והוציאוה בשבת, האם מותר להחזיר אותה לגומתה, ומה הטעם;

1) כשהטמינו אותה בדבר שאסור לטלטל ולא נתקלקלה הגומא כשהוציאוה?

2) כשהטמינו אותה בדבר שאסור לטלטל ונתקלקלה הגומא כשהוציאוה?

3) כשהטמינו אותה בדבר שמותר לטלטל ולא נתקלקלה הגומא כשהוציאוה?

4) כשהטמינו אותה בדבר שמותר לטלטל ונתקלקלה הגומא כשהוציאוה?

<u>סעיף ד-ה</u>

יז. 1) טמן בדבר שאינו ניטל וכיסה פיה בדבר הניטל - איך מוציאה?

2) טמן בדבר הניטל וכיסה פיה בדבר שאינו ניטל - איך מוציאה?

3) טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל - איך מוציאה?

<u>סעיף ו</u>

יח. האם מותר להטמין באבנים ביו"ט שחל להיות בערב שבת, ומה הטעם?

<u>סעיף ז</u>

יט. הטמין בתנור וטח אותה בטיט;

1) האם מותר לסתור הסתימה ע"י ישראל או ע"י נכרי, ומה הטעם?

2) ומה הדין אם יש גחלים לוחשות בתנור?

3) האם מותר לחזור ולסותמו בלילה, ע"י ישראל או ע"י נכרי, ומה הטעם?

4) האם מותר לחזור ולסותמו ביום, ע"י ישראל או ע"י נכרי, ומה הטעם?

5) ומה הדין אם יש בו גחלים לוחשות?

6) ומה הדין בשעת הדחק?

7) ומה הדין אם אין הישראל סותמו לגמרי?

<u>סימן שיח סעיף א</u>

כ. 1) סכם פלוגתת התנאים בגמ' בדין המבשל בשבת, במזיד או בשוגג, האם התבשיל מותר לו או לאחרים, בשבת או במוצאי שבת, ומה הטעם?

2) סכם דעת הראשונים כמאן פסקו בהלכה זו?

3) איך נפסקה ההלכה בשו"ע ובפוסקים, ומה הטעם לכל דבר?

4) לדעת רבי יהודה כשמותר רק במוצאי שבת, האם צריך להמתין בכדי שיעשו?

5) ומה דין הקדירה שבישלו בה?

כא. 1) האם מותר להנות ממלאכה דרבנן שעשה בשבת - בשוגג או במזיד?

2) ומה הדין בספק אם נעשה מלאכה?

3) ומה הדין במלאכה שלא נעשה מעשה בגוף הדבר - כשעשה אותה בשוגג וכשעשה אותה במזיד?

4) ומה הדין במלאכה שממילא אינו יכול ליהנות ממנו עד מוצאי שבת, כזורע וכדו'?

<u>סעיף ב</u>

כב. 1) השוחט בשבת לחולה, שחלה בשבת או מערב שבת, האם מותר לבריא לאכול ממנו, ומה הטעם?

2) המבשל בשבת לחולה, האם מותר לבריא לאכול ממנו, בשבת ובמוצאי שבת, ומה הטעם?

3) והאם מותר לבריא לטעום ממנו לצורך החולה?

4) הגזירה של שמא ירבה בשבילו, האם החשש הוא שירבה קודם שיתנהו על האש או אח"כ?

5) להרבות בשבילו - הוא איסור דאורייתא או דרבנן?

6) כשמבשל לחולה בשבת ע"י נכרי, האם מותר לישראל בריא לאכול ממנו בשבת ובמוצאי שבת, והאם מותר לחולה לאכול ממנו במוצאי שבת, ומה הטעם?

כג. 1) קצץ מן המחובר בשבת פירות - שלא נגמר בישולם מערב שבת - לחולה שחלה מערב שבת, האם מותר לבריא לאכול ממנו, ומה הטעם?

2) קצץ בשבת פירות - שנגמר בישולם מערב שבת - לחולה שחלה מערב שבת, האם מותר לבריא לאכול ממנו, ומה הטעם?

3) קצץ בשבת פירות - שנגמר בישולם מערב שבת - לחולה שחלה בשבת, האם מותר לבריא לאכול ממנו, ומה הטעם?

4) מה הטעם דגוי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור?

<u>סעיף ג</u>

כד. 1) האם מותר לבשל בחמה, ומה הטעם?

2) האם מותר לבשל בתולדת חמה, ומה הטעם?

3) האם מותר לבשל בתולדת אור, ומה הטעם?

4) מה הדין בדיעבד כשבישל באמצעים דלעיל כשאסור, האם המאכל מותר בשבת ובמוצאי שבת?

5) ומה דין שהיה בתולדת חמה או בתולדת האור?

כה. 1) האם מותר להטמין בחול בשבת, ומה הטעם?

2) ביצה מבושלת כל צרכה, האם מותר להטמינה בחול, ומה הטעם?

3) והאם מותר לגלגל הביצה על גבי החול כדי שתצלה, ומה הטעם?

4) והאם מותר להטמין בחול מבעוד יום, ומה הטעם?

5) והאם מותר להשהות או להטמין בחמי טבריה?

<u>סעיף ד</u>

כו. 1) דבר לח שנתבשל קצת מערב שבת, ועדיין לא הגיע לבישול כמאב"ד, האם יש בו בישול אחר בישול?

2) דבר לח שנתבשל מערב שבת כמאב"ד - ואפי' יותר - רק שלא נגמר בשולו, האם יש בו בישול אחר בישול?

3) דבר לח שנתבשל כל צרכו מערב שבת, האם יש בו בישול אחר בישול - בנצטנן קצת, בנצטנן לגמרי, בעודו רותח?

4) והאם מותר להעמידו על האש ממש או להחזירו לתנור שאינו גרוף כשהוא רותח?

כז. 1) דבר יבש שנתבשל כל צרכו מלפני השבת, האם מותר לשרותו בשבת בכלי ראשון רותח - שעומד על האש ושאינו עומד על האש?

2) דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, האם מותר לשרותו בשבת בכלי ראשון או בכלי שני, או לערות עליו מכלי ראשון או מכלי שני?

3) דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, רק נשרה מערב שבת בכלי ראשון שהיד סולדת בו, האם מותר לשרותו בשבת בכלי ראשון שהיד סולדת בו או בכלי שני?

כח. 1) דג מלוח, שאי אפשר לאכלו בלא הדחה, או שאפשר לאכלו ע"י הדחה במים צוננים, האם מותר להדיחו בשבת במים חמים או צוננים, ומה הטעם?

2) מהי הדרך הנכונה להכין בשבת קפה או תה שלא יכשל ח"ו באיסור בישול?

3) סכם כל אופני ההיתר המובאים במשנ"ב בהכנת קפה או תה בשבת?

<u>סעיף ה</u>

כט. באר שיטות הראשונים וההלכה הפסוקה בשו"ע ורמ"א;

1) האם יש בישול אחר אפיה או צליה, בכלי ראשון ובכלי שני?

2) האם יש צלי אחר בישול?

3) האם יש צלי אחר צלי או אפיה אחר אפיה?

4) באיזה אופן אפשר להכניס בצל במרק?

5) ואיך עושים המאכל של חתיכות פת עם רוטב רגלי בהמה וחמין?

<u>סעיף ו-ז-ח</u>

ל. 1) האם מותר להניח בשבת תבשיל קר או חם שאין היד סולדת בו או חם שהיד סולדת בו, על גבי קדירה הטמונה מערב שבת שאינה מונחת על האש?

2) האם מותר להניח בשבת תבשיל קר או חם שאין היד סולדת בו או חם שהיד סולדת בו, על גבי קדירה הטמונה מערב שבת המונחת על האש ממש?

3) ומה הדין להניח דבר קר שנתבשל כל צרכו על גבי מיחם שעל גבי האש?

שאלות הנוגעות למעשה
באו"ח הלכות שבת סי' רנ"ה - רנ"ט, שי"ח עד ס"ח

א. הניח קוגל ע"ג סיר שעל הבלעך;

1) האם מותר את הקוגל לבד לכסותו כולו במגבת.

2) והאם מותר להניח אותו עטוף בנייר כסף.

3) והאם יש חילוק אם המאכל רק עטוף בנייר כסף, או גם מונח בתוך שקית.

4) והאם מותר להניח חלות ע"ג הדוד לחמם, ולכסות אותם במגבת מחמת הציפורים או סיבה אחרת.

5) ומה הדין בדיעבד בכל זה.

6) והאם מותר להכניס אורז וכדו' בתוך שקית, או כלי, או נייר כסף, בתוך הסיר של החמין.

7) והאם יש הבדל אם זה עטוף רק כדי שלא יתפורר, או כדי שיהיה יותר חם.

8) והאם יש הבדל אם עטוף בשכבה אחת של נייר או שתים.

9) ומה הדין כשיש כמה חורים בשקית.

10) והאם יש חילוק בזה בין ער"ש לשבת עצמו.

[רנ"ח ס"ק, מ"ב סק"ק, מג"א רנ"ז סקי"ג, מ"ב שם סק"ח, מזו"ק ל"ז י"ט ופקכ"ז, ופקכ"ח, בית מאיר סימן רנ"ח, מ"ב סק"ח-י, ופקי"ג].

ב. עומדים כמה סירים ע"ג האש;

1) האם מותר להניח שמיכה שתעטוף את כל הסירים ביחד.

2) והאם מותר להניח מגבת שתעטוף רק את כל הסיר העליון שמונח מעל הסירים שעל הבלעך.

3) והאם מספיק שהסירים רתחו לפני שבת, או שתלוי במצב הבישול של כל מיני הבשר והעצמות שבסיר.

4) ומה הדין בדיעבד בכל זה.

5) והאם תלוי לענין בדיעבד אם הסיר העליון שהניח וכיסה עדיין היה חם, או שהוציא אותו מהמקרר והניחו ע"ג סיר וכיסה אותו.

6) והאם מותר להכניס ולהוציא סירים בתוך ארגז מתכת סגור שמעמידים ע"ג האש.

7) וכן סיר קוגל וכדו' מכוסה העומד על הבלעך האם מותר לכסות את הקוגל בנייר כסף בתוך הסיר מתחת לכיסוי.

[כנ"ל, רנ"ג ס"ק, רנ"ז ס"ז, גיליון הלכה ד"ה יש מומרים. מ"ב סקי"ד, שעה"י סקי"ג, שביתת השבת שהיה והטמנה ל"ט, מ"ב סקמ"ב ופקמ"ג, רנ"ט סקכ"ד, שעה"י סקכ"ד ופקכ"ה].

ג. דוד מים רותחים שכיבה אותו סמוך לשבת;

1) האם מותר להניח עליו לפני שבת, או בשבת, סיר עם אוכל מכוסה כולו במגבת.

2) האם מותר להכניס לתוכו בקבוק תינוק לחמם כשכל הבקבוק יהיה בתוך המים, או רובו.

3) האם תלוי אם רוב הבקבוק במים, או רוב המקום שיש בו דייסא.

4) והאם מותר לקחת מים מהדוד שעל האש, להכניס לתוך ספל וכדו', ולהכניס לתוכו בקבוק תינוק לחמם.

5) והאם מותר בשבת להכניס את הבקבוק לתוך דוד מים שעומד על הבלעך.

6) וכן ביצה שכבר נתבשלה ורוצה לחממה, או חתיכת בשר מבושל כשהיא קרה, האם מותר לו להכניס לתוך סיר מרק רותח שהוסר כבר מהאש.

7) והאם מותר בשבת להכניס מים חמים לתוך טרמוס, ומה הטעם.

[כנ"ל, רנ"ח ס"ק, מ"ב סק"ק, מג"ק רנ"ז סקי"ח, מ"ב סקמ"ג, שעה"צ סק"ו, מזו"ק ל"ז י"ח].

ד. רואה שנכבה הגז, ועדיין הסירים חמים;

1) האם יכול לעטוף אותם בבגדים כדי לשמור על החום.

2) והאם יכול לצרף ולהניח אותם ע"ג סיר שלו, או של השכן, שכבר טמון מבעו"י תחת שמיכות.

3) והאם יש חילוק בין מצב ודרגת החום של הסירים.

4) ואיזה עצות יש לו כדי שיוכל לשמור על חום הסירים.

5) וכן כשהוריד את הסיר מהאש ועדיין רותח, האם יכול להכניס לתוכו בשר או קוגל מבושל שעטוף בתוך נייר כסף.

[רנ"ז ס"ה, ס"ק, מ"ב סקל"ג, וסקכ"ח, מזו"ק ל"ז סקל"ק, שי"ח מ"ב סקנ"ק, שעה"צ סקכ"ט, וסקע"ח, וסק"ל, רנ"ח סק"ב].

ה. האם מותר להניח בגדים רטובים ע"י התנור, וכן מי שחוזר מהגשם רטוב האם יכול להתיישב קרוב לתנור;

[מג"ק סק"ט, מ"ב סק"ק].

ו. חמאה קשה;

1) האם מותר לרכך אותה בשבת במים חמים.

2) וכן ביצה שכבר התבשלה ונשארה רכה, האם מותר להכניסה בעודה חמה, או כשכבר התקררה, לתוך כדי שתהיה קשה.

3) והאם מותר לעשות צנימים בשבת מלחם שכבר אפוי, ע"י הנחה ע"ג סיר רותח וכדו'.

[כנ"ל, מיי מלכ כלל כ' נסמ"ק סק"ו, תהל"ד סקל"ג, דעת תורה שי"ח ס"ה. שניתת השמת נק"ר סקל"ב].

ז. מים רותחים או מרק רותח;

1) האם מותר להכניס לתוך כוס חד פעמית, שצורת הכוס משתנה מחמת זה.

2) וכן להכניס את המרק הרותח לצלחת חד פעמית, שהכלי משתנה ע"ז.

3) והאם בקבוק שמודבקת עליו מדבקה, האם מותר להכניסו לתוך סיר עם מים רותחים, והדבק יימס.

4) והאם מותר לשפוך מים חמים על מדבקה שע"ג אריזה, כדי שיוכל לפותחה.

[מיי מלכ כלל כ' נסמ"ק סק"ו, תהל"ד סקל"ג, דעת תורה שי"ח ס"ה. שניתת השמת נק"ר סקל"ב].

ח. הוריד סיר מהגז בשבת, וחושש להשאיר את הגז מגולה;

1) האם יכול להניח עליו פלטה, או סיר או תבנית חד פעמית וכדו'.

2) האם שונה הדין אם כבר בישל בעבר בסיר ובתבנית, או שהם חדשים.

3) וכן האם מותר ללבן מחט, מזרק, לצורך עירוי, הוצאת קוץ, וכדו'.

[מ"ב סקל"ח, מזו"ח ל"ז סקי"ח].

ט. מים שהתחממו אבל עדיין לא רתחו;

האם מותר להעמידם בשבת ע"ג פלטה או ע"ג סיר, במקום שיגיעו לרתיחה.

[שמירת השבת כהלכתה סוסקי"ד, מהלה לדוד סקי"ז].

י. מי שנמצא בשבת בבי"ח, והרתיחו במיחם מים בשוגג, או כאלו שיודעים שאסור בשבת;

1) האם יכול להשתמש במים בשבת.

2) אם היה מים במיחם מער"ש ורק הוסיפו לזה עוד מים להרתיח בשבת, האם מותר לו להשתמש בזה.

3) והאם מותר להרתיח מים אחרים במוצ"ש באותו מיחם.

4) וכן אם בטעות הכניסו חתיכת בשר או תפו"א לא מבושל לתוך החמין בשבת, מה דין התפו"א, הבשר, ושאר הדברים המתבשלים עמם בסיר.

5) וכן חמין שהתייבש בליל שבת והוסיפו לו מים בשוגג, האם מותר באכילה.

[מ"ב סק"ה וסק"ה, שעה"י י"ח-י"ג, מג"א שי"ח סק"ח, מ"ב סק"ד, ביה"ל ד"ה המבשל, רנ"ד ס"ט, רע"ח סס, שעה"י סקקי"ד, משנ"ז סק"ו].

יא. קופסת שימורים שעמדה זמן רב בשמש, ורותחת מהשמש;

1) הכניס לתוכה מים ונתחממו, או שבר בתוכה ביצה ונתחממה, האם מותר לו להשתמש בהם.

2) והאם יכול לכתחילה להעמיד בקופסת שימורים מים או ביצה בשמש לחמם.

3) והאם מותר לסגור את הברז בכניסה לדוד שמש, או לבוילער, ולהשתמש במים החמים מהדוד.

4) ומי שפתח את הברז של המים חמים, ויש לו בוילער, או דוד שמש, האם צריך, והאם מותר לו, לסגור את הברז, או שחייב להשאיר כל השבת את הברז פתוח.

[ס"ג, רע"ח סס, מ"ב סקי"ו, וסקי"ח].

יב. דגים או בשר מבושלים קרים;

1) האם יכול להעמידם ע"ג סירים במקום שיכולים להגיע ליד סולדת בו.

2) ומה הדין כשיש עליהם רוטב.

3) וכן אטריות רטובות, או קוגל שעדיים רואים עליו מהשמן שלו. האם מותר להעמידם לחמם כנ"ל.

4) וכן סופגניה שבתוכה יש ריבה, האם מותר לחמם אותה ע"ג סיר.

[משנ"ז סימן רנ"ט סק"ג, מ"ר סקי"ח, שו"ע הרב סי"ח, מ"ב סקל"ב, ומקמ"ח, ביה"ל סט"ו ד"ה והוח, מזו"ח ל"ז י"ד].

יג. תמצית תה כשהיא קרה;

1) האם יכול להכניסה לתוך כוס מים רותחים.

2) וכן מרק שהוציאו מהמקרר, האם יכול לערבו בתוך סיר עם מרק רותח.

3) ואם הניחו את המרק ע"ג סיר במקום שיכול להתחמם קצת, אחרי שהתחמם קצת, האם יכול להכניס אותו לתוך סיר מרק רותח.

4) וכן אם הניחו את התה במקום שיכול להתחמם רק קצת, אחרי שהתחמם קצת, האם יכול לערות לתוכו מים רותחים.

[מהלה לדוד סקע"ג, שביתת השבת משפ"ו, מ"מ רנ"ד סק"ח, מ"ב סקכ"ג, סקכ"ט, ל"ה, רע"ח סוף רנ"ג, תהל"ד סקי"ז ועיין מזו"ח ל"ז סקי"ג].

יד. העביר מים חמים מכוס לשני, ורוצה להחזיר לכוס הקודם;

1) האם צריך לבדוק שיהיה יבש לגמרי, או שהמים שבתוכו עדיין חמים.

2) וכן כשמוציא מרק עם מצקת, מכניסו שוב, האם צריך לבדוק אם זה יבש לגמרי, והאם זה עדיין חם קצת.

וכן אם הוריד את המכסה מהסיר לרגע, ויש על המכסה טיפות אדים, האם צריך לייבשם לפני שמחזירו.

[שביתת השבת בהקדמה למשפ"ו סקי"ט, וסקל"ג].

ט"ו. הניח חמין בצלחת;

1) האם יכול לשים עליו שניצל חם.

2) וכן האם מותר לשפוך חמין לצלחת שיש בו שניצל חם.

3) והאם מותר להכניס קוגל לתוך מרק רותח.

4) והאם מותר להכניס שקדי מרק לתוך צלחת מרק.

5) וכן תבנית קוגל שעומדת ע"ג האש, או ע"ג סיר שע"ג האש והקוגל מתייבש לגמרי, האם מותר להכניס לתוכו מים חמים מהדוד.

6) והאם מותר להניח חלה ע"ג הדוד במקום שיבואו לדרגת יס"ב.

7) והאם מותר להניח קניידאלך, וקרעפלאך יבישים מבושלים ע"ג הדוד במקום שיגיעו ליס"ב.

והאם מותר להכניס קפה שחור לתוך כוס מים רותחים.

[מג"ח סקי"ז, מ"ח סקכ"ד, תוספת שבת סקכ"ד, שו"ע הרב סי"ב-י"ג, מ"ב סקמ"ח, וסקמ"ה, ניה"ל לקמן סט"ו ד"ה והוא, מזו"ח ל"ז סקי"ד ד"ה סט"ו, מאמר מרדכי סקט"ז תהלה לדוד סקכ"ד. שביתת השבת משפ"ח].